

שזיתי ה' לנגדי תמיד

צורת אדם

מה בחכמה

שיעור ה'

לא ערוך

ממחבר סדרת הספרים

בלבבי משכן אבנה

לקבלת העלון השבועי בדוא"ל
יש לשלוח בקשה לכתובת:
bilvavi231@gmail.com
לקבלת העלון השבועי בפקס
יש לשלוח בקשה לפקס המערכת:
03-5480529

להגעה ישירה לשיעור דרך קול הלשון,
מתקשרים לקול הלשון או למספר הישיר הנ"ל

ומקיימים: כוכבית [*] סולמית [#] - <
33629063 [מספר שיעור] - < סולמית [#]

לקיחת חלק בהוצאות הגדולות
של הדפסת הספרים לזיכוי הרבים
ניתן לתרום במערכת הטלפונית:

מרכז הצדקה
ישראל: 1-800-28-28-28
USA +972-2-5025580

יש לציין מספר קרן:
4387 - בלבבי משכן אבנה

© כל הזכויות שמורות

קו ישיר לשמיעת
שיעורי מורנו הרב שליט"א
ב'קול הלשון':
ישראל 073.295.1245
USA 718.521.5231

מערכת 'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
פקס: 03-5480529
ת.ד. 34192
ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

מציאות של מוח, אויר וקרום הנמצא בין המוח לאויר, ובין האויר לגולגולת.

התבאר בסיעתא דשמיא שורש חלקו העליון של צורת האדם. בתוך הגולגולת ישנו חלל ובתוך החלל עצמו ישנה

התפרטות המוח - שלושה, שורש המוח - אחד

מוח סתום שהוא אחד, ובהתפשטותו למטה זה נעשה ג' מוחין. השורש של ג' המוחין הוא בג' החלקים שהוזכרו - גולגולת, אויר ומוח. בין לבין ישנו הקרום, אך אלה ג' המדרגות העיקריות שמנו חז"ל. והמוח עצמו שנחלק לשלושה חלקים שורשו גופא הוא בגולגולת באויר ובמוח.

המוח עצמו כידוע עד מאוד נחלק לשלושה חלקים - חכמה, בינה ודעת - ג' חלקי המוח. בשורש העליון זה נגלה כמוח אחד, למטה זה מתפרט לשלושה חלקים, כמו כל דבר שבשורש הוא אחד ובהתפשטותו מטה הוא נחלק לג' - ג' קוים - ימין, שמאל ואמצע.

כך גם המוחין בשורשם הם אחד, זה

שורש החכמה בגולגולת

(תהילים קלט) וכן על זה הדרך, כלומר, זהו דבר שיש לו מציאות בלתי מצטיירת. בלשון כללית בדברי רבותינו החומר נקרא 'גלם', על החומר חלה צורה, 'אשה גלם היא ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי' - היא גלם.

גלם הוא משורש המילה עגול - מגל - גלגל, הוא מתגלגל - זה גולם, לכן הוגדר ששורש החכמה, שהיא בגימטריא של גלם שורשה בגולגולת - גלם - גלגלת - שורשם אחד. והרי ששורש מציאות תפיסת החכמה הוא בגולגולת.

שורש החכמה הוא בגולגולת. שורש הדעת הוא באויר ושורש הבינה הוא במוח עצמו. הדברים קצת חלוקים בדברי רבותינו, הגר"א חילק באופן שונה, אבל מכל מקום זאת החלוקה העיקרית.

שורש החכמה הוא בגולגולת כפי שהוזכר, מהי הגדרת הדבר ששורשו בגולגולת? מבואר בראב"ד ובמקומות נוספים שהמילה 'חכמה' היא בגימטריא ע"ג - גימטריא של 'גלם' כלומר, מהות מציאות החכמה היא במדרגה של גולם.

גולם בלשון חז"ל 'גְּלָמִי רָאוּ עֵינַיךְ'

ג' מדרגות במוחין

הראשונה.

אבל בגניזה נמצאות כל שלוש המדרגות בכל אחד מהשלבים.

נסדר מתתא לעילא: המדרגה התחתונה של החכמה בלשון חז"ל - 'חכמה מה שקיבל מרבו'.

המדרגה האמצעית של החכמה - חכמה בבחינת ברק, מבריק לו דבר. הנוסחאות האלה נמצאות הרבה בתורת חב"ד, אבל לאו דוקא שם, אדם לומד דברי תורה, ולפתע מבריקה לו הבנה, כמין ברק שמראה לו נקודה מסויימת, ומכאן ואילך הוא צריך לפתח אותה. זו המדרגה השניה של החכמה.

המדרגה השלישית של החכמה היא בבחינת ראייה - 'עיני העדה', אומרים רבותינו 'אם מעיני העדה נעלם דבר', עיני העדה - חכמי העדה. העיניים זו ראייה והראייה הזו היא בבחינת חכמה. חכמה במדרגתה העליונה היא כשהאדם רואה את הדברים.

בכללות ממש ישנם ג' מדרגות של מוחין, מלבד מה שהוזכר חכמה, בינה ודעת שהם ג' המוחין, ישנם ג' מדרגות בכל הקומה הזו של המוחין, בלשון רבותינו זה נקרא קטנות, גדלות ראשונה וגדלות שניה.

אם כן ישנם שלושה שלבים בחלוקת המוחין - קטנות גמורה, מדרגה אמצעית וגדלות, ובלשון אחרת ומקבילה זה נקרא בלשון רבותינו עיבור, יניקה וגדלות.

בהקבלה, אם כי לא בהקבלה גמורה, בהגדרה כוללת אלו הם שלוש מדרגות של מוחין:

יש 'עובר במעי אמו' שיש לו מוחין, בא מלאך ומלמדו כל התורה כולה. יש את שלב היניקה שהתינוק יונק משדי אמו, וגודל במדרגת המוחין שלו ויתר על כן הוא נעשה גדול ומוחו גדל ומתרחב - זה עיקר גדלותו שהאדם הופך להיות בר דעת.

תחילת הווייתו מתחילה במדרגה הקטנה של עיבור, ממשיכה למדרגה של יניקה וממשיכה למדרגה של מוחין. ואלו הן בכללות שלוש מדרגות - חכמה, בינה ודעת. עיקר הדעת מתגלה בשתי המדרגות העליונות ולא במדרגה

המדרגה התחתונה בחכמה

בעלות צורה וכו', אבל בהגדרה כוללת מה שהוא קיבל מרבו - זה מה שיש לו ותו לא - זאת נקראת קטנות מוחין גמורה.

בעומק, לכן מבואר בדברי רבותינו שחכמה זה נקראת בלשון נקבה, דנו בכך הקדמונים, לכאורה היתה צריכה להיות ללא ה' בסופה. מבואר שיסוד החכמה בנקבה - במדרגה התחתונה 'אישה גולם היא ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי' - זו המדרגה התחתונה של החכמה שהיא במדרגה של גלם. זהו מה שקיבל מרבו - שלב ראשון.

המדרגה התחתונה של החכמה היא בבחינת 'מה שקיבל מרבו', מה ההגדרה הכללית של החכמה? חכמה בגימטריא גולם, גולם זה דבר שאין בו צורה, אלא כמות שהוא. מי ששומע מרבו דברים ותו לא, הוא עדיין לא במדרגה של 'מבין דבר מתוך דבר', אז מדרגת קבלתו נקראת גלם - 'כזה ראה וקדש', אין כאן הצטיירות של קליטה, אלא כאדם שמקליט את דבריו במכשיר של הקלטה כדוגמא בעלמא מזמנינו, מעין דמעין - חכם יכול לחזור על דברים שקיבל מרבו - 'הרב אמר מותר' 'הרב אמר אסור' וכן על זה הדרך - תפיסה במדרגה זו נקראת 'גלם'. ודאי שיש כאן צורה, הוא שמע אותיות, האותיות הן

המדרגה השניה בחכמה - ברק

שהברק נסתלק כהרף עין, הוא כבר ראה את כיוון היציאה, הוא עדיין לא רואה את כל מהלך הדרך עד לעיר, אבל הוא רואה היכן מתחיל השביל - את הפתח. קודם לכן הוא היה כסומא המגשש באפלה ואינו יודע לאן לפנות, עכשיו כאשר הבריק הברק אז הוא רואה את נקודת ההתחלה ממנה הוא

השלב השני של החכמה כמו שהוזכר שהוא השלב האמצעי - זוהי מדרגת החכמה מעין מדרגת היניקה שזהו באופן של ברק. דוגמא בעלמא, לאדם שהיה הולך במדבר בלילה בחושך ואינו רואה את הדרך, ברגע מבריק ברק לרגע אחד והוא פתח לו את הפתח להבין את הדרך בה הוא ילך, אפילו

ואם אינו מבין מדעתו, אז אינו יודע איך להמשיך מהמקום שנפתח לו. כשנצייר את זה בציור של לימוד, כמו שהוזכר קודם לכן, זה באופן שנופל במחשבתו של אדם כמין ברק שמאיר לו נקודה בעומק הסוגיה וכדומה. זוהי המדרגה השנייה במדרגה של חכמה.

יכנס או יצא, ועל ידי כן נעשה פתח - זאת תחילת מדרגת החכמה שנקראת 'פתיחה' בבחינת 'את פתח לו', 'פיה פתחה בחכמה', החכמה יוצרת מציאות של פתיחה, הברק יוצר פתיחה לדבר. מכאן ואילך הוא צריך להיות 'חכם ומבין מדעתו' בשביל להמשיך הלאה, אבל החכמה כשלעצמה יצרה פתח,

המדרגה השלישית בבחינת 'ראייה'.

רואים בעין הטבעית. בעין הטבעית הוא רואה רק את מה שלפניו, אבל את הצד השני אינו יכול לראות. החכם רואה גם את האחור. כבר הוזכר פעמים רבות מאוד מה ההגדרה של 'אחור', אחת מההגדרות - מה השלב שיבוא לאחר מכן, זה דבר שעדיין לא בא לעולם, מה שיהיה לאחר מכן.

הגדרת חכם בלשון חז"ל כידוע 'איזהו חכם? הרואה את הנולד' - הוא רואה את מה שעתידי לבוא, כדוגמת דבר המתגלגל, הוא רואה מה עתיד להתגלגל מהמצב הנוכחי ולהגיע לשלב הבא. בדקות נאמר כאן 'דע מאין באת' זה שורש החכמה כמו שהוזכר 'החכמה מאין תמצא', נתפשט ונתגלה מוח, והמוח מתפשט לעיניים 'עיני העדה', ומה רואה החכם? החכם רואה את הנולד, ומהיכן מגיע הנולד? נולד זה מי שבא מטיפה. אז זה מגיע מהאין,

בלשון הפסוק הידוע נאמר 'והחכמה מאין תמצא' - שורש החכמה מגיע מהאין, כשהיא מתפשטת היא הופכת להיות עין - עיני העדה, חכמי העדה. היא מתפשטת מהמוח לעיניים, ושם מתגלה מדרגת עיני העדה. ביתר ברור - האין שהוא בבחינת טיפה 'דע מאין באת' - מטיפה, איזו טיפה? טיפה סרוחה. הטיפה היא מעין דבר עגול, לא עגול בדקדוק, אבל היא מעין דבר עגול. ומהי הגדרת הדבר של ראייה שאדם רואה דבר? כפשוטו כשאדם רואה דבר הוא רואה את החלק שעומד כנגדו ואת החלק שאינו עומד כנגדו הוא איננו יכול לראות. כאשר אדם מסתכל על גלגל - אין ביכולתו לראות את כל צדדי הגלגל, ישנו צידו האחורי שאינו ניתן לראייה. העומק שמתגלה אצל החכם שהוא במדרגת שורש החכמה, במדרגת הגולגולת, הוא לראות גם את מה שלא

את סוף התהליך, והכל הולך במהלך אחד. לעין הרואה זה נראה שהדברים נתגלגלו כפי שנתגלגלו ללא סיבה כביכול, אבל בעומק, ההגדרה של 'עיני העדה' שהם דבקים בהשגחת עיני ה', אז עיני ה' זו ההשגחה, ושם הכל צפוי, אז הם דבקים כביכול בהסתכלות הבורא של העיניים של ההשגחה שרואות את התהליך מתחילתו ועד סופו. זאת מדרגת החכמה במדרגה העליונה שלה שהיא בבחינת חכמה - ראייה, שורשה השגחה 'רואה את הנולד' את כל תהליך הדבר, זה עומק המדרגה העליונה שבבחינת העיניים שמתפשטים מהמות, והחלק הזה שבמות שורשו בגולגולת כמו שהוזכר.

מתפשט לעין ואז העין רואה את האין - את הנולד שעתיד לבוא מן הטיפה. זה נקרא בעומק כח מציאות החכמה, הוא רואה את תהליך הדבר מתחילתו עד סופו בכל התהליך שלו. בלשון רבותינו נאמר 'עיני ה' משוטטות בכל' מובא בדברי רבותינו (גר"א, כללים שקיבל רבי זונדל מסלנט מרבו) - עיני ה' זו הגדרה של השגחתו יתברך שמו, כל מקום שמצאנו לשון של עינים כלפי מעלה, ודאי שאינם כפשוטו כפי שהאריך הרמב"ם בתחילת 'מורה הנבוכים', אלא הגדרה של עינים זה לשון של השגחה 'ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה' ועוד דומים לזה. מה הגדרת הדבר השגחה? השגחה מגדירה שיש את תחילת התהליך ויש

מדרגה רביעית - 'חכמה מאין תמצא'

מדרגה האמצעית - בבחינת ברק. והמדרגה העליונה היא בבחינת ראייה. אבל השורש של הראייה כמו שהוזכר הוא בבחינת חכמה 'חכמי העדה' 'עיני העדה', מהיכן שורש העיניים של העדה? מהשורש הפנימי של החכמה עליה נאמר 'החכמה מאין תמצא', ואם כן, שלמות המדרגה העליונה שהיא המדרגה הרביעית שהיא שורש החכמה, היא נעוצה במדרגת 'החכמה מאין

ביתר עומק, המהלך שהזכרנו עכשיו הוא מצד ההתפשטות של החכמה מן האין 'החכמה מאין תמצא'. כמו שהזכרנו, היא מגיעה מהאין וחוזרת לאין דרך העין. אבל יתר על כן יש דבקות בחכמה מצד שורשה ב'מאין תמצא'.

הזכרנו את ג' המדרגות של החכמה כפשוטו:

גולם - המדרגה התחתונה.

אי יציאת הראייה לחוץ וגניזת כח הראייה לפנים - זה השורש של עיונה של תורה.

ובעומק זה ברור - חכמי העדה שנקראים 'עיני העדה' זה לא אלה שעוסקים ב'למיגרס' בלבד, אלא אלו שעוסקים ב'לעיוני'.

שני שורשים יש לתורה - הר סיני והר המוריה. הגדרת סיני כידוע בלשון חז"ל מי שהוא מרי חטיא 'הכל צריכין למרי חטיא' (הוריות יד, א), ידיעת כל התורה כולה - כל התורה כולה נאמרה בסיני.

והר המוריה הוא בבחינת 'עוקר הרים וטוחנן זה בזה בסכרא', כדברי חז"ל שבשעה שנתן הקב"ה את התורה נעקר הר המוריה ובא להר סיני, וזה עומק ההגדרה של עוקר הרים וטוחנן זה בזה כי נעשה חיבור של סיני והר המוריה.

הר המוריה - שם מקום בית המקדש, והוא הנקרא 'אורו של עולם' (כמבואר בתחילת בבא בתרא במעשה בהורדוס) והוא נקרא 'עיניו של עולם', ואם כן, בית המקדש הוא המקום של האור - 'חכמת אדם תאיר פניו', והוא מקום של העיון של דברי תורה.

בהגדרה הכוללת - סיני - זה המקום של ידיעת התורה - הכל ניתן בסיני, כלולותיה, פרטותיה ודקדוקיה נאמרו למשה בסיני, מרי חטיא. לעומת כך,

תמצא'. זהו עומק ההגדרה של שורש המוח של החכמה ששורשו בגולגולת. כי הגולגולת היא בבחינת האין, והמוח של החכמה שורשו בגולגולת, וזה עומק ההגדרה 'החכמה מאין תמצא'.

נמצא שלשון הפסוק 'החכמה מאין תמצא' ויסוד דברי חז"ל ששורש מוח החכמה בגולגולת - אלו הן שתי הגדרות מקבילות. ואם כן, המדרגה העליונה שבעומק היא למעלה מהמוח עצמו. ג' מדרגות בחכמה - גולם, ברק, ראייה - אבל השורש של החכמה בגולגולת, ועל זה נאמר 'החכמה מאין תמצא' והיא המדרגה הרביעית בחכמה ובדקות היא המדרגה שלמעלה מן החכמה, היא שורש החכמה, בבחינת 'החכמה מאין תמצא'.

ומהו 'החכמה מאין תמצא'?

המדרגה השלישית שהוזכרה היא בבחינת השגחה - עיני העדה, חכמי העדה, וכאשר האדם אינו מסתכל בעיניו לחוץ אלא מסתכל בעיניו לפנים - זהו מדרגת עיון בדברי תורה. מי שמעיין בדברי תורה, כלומר, שכח העיניים שלו אינם פונים לחוץ, הם היפך מכח הרע של העיניים דקלקול המסתכלות לחוץ (יש עיניים שיוצאות לחוץ מצד התיקון בבחינת 'עיני ה' משוטטות בכל'), ביחס מסויים יציאת העיניים לחוץ יכולה להיות לטב או להיפך לביש, מכל מקום

נקרא 'עיני העדה' 'חכמי העדה' - הם רואים את הדבר, אבל הם מעיינים להתבונן במה שהם רואים.

שורש חכמי העדה שנקראים 'עיני העדה' עין בע שורשו ב'חכמה מאין תמצא' בא כמו שהוזכר - זוהי בעצם המדרגה העליונה של הדביקות בשורש החכמה. כפי שהוזכר, העסק של כל דברי התורה הוא עסק באותיותיה של תורה. קודם שנברא העולם התורה היתה כתובה 'אש שחורה על גבי אש לבנה' כמו שאומרים חז"ל, זה היה בצורה של אותיותיה של תורה, וכדברי הרמב"ן הידועים בתחילת התורה ששם התורה היתה כתובה 'אש שחורה על גבי אש לבנה' לא לפי הפיסוק שנמצא השתא בידינו כגון המילה 'בראשית' מפסיקה בת ואחר כך ממשיכה התורה בב נפרד וממשיך למילת 'ברא', אלא שם האותיות היו מחוברות יחד. וזהו העומק של 'חכמה מאין תמצא' שהאדם עוסק באותיות של התורה עצמה, שזוהי הדרך שהזכירו רבותינו (רבי אברהם אבולעפיה ועוד) שהוא עסק של צירופי האותיות וגילגולי האותיות (ששורשו בגולגולת), בין חלקי האותיות שמצטרפות ויש להן הבנה מהן נמשכת ה'חכמה מאין תמצא' אז מתגלה החכמה שאפשר להשכיל ולהבין 'והבן בחכמה' ובין אותיות שאין הבנה בצירופן אז הן נשארות במדרגת גולגולת.

מדרגת הר המוריה 'מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים' זה המקום של העיון בדברי תורה, שם נמצאת לשכת הגזית. כדברי חז"ל שמהר המוריה יוצאת הוראה לישראל, בדבר שאין בו 'קיבלו להדיא ממשה בסיני' נצרכים חכמי העדה להכריע את ההלכה לפי עין שכלם.

מכל מקום, אם כן, ישנו שורש של הר המוריה שבבחינת עיון של דברי תורה, שזו מדרגת 'חכמי העדה' שמביטים בעיונים בעיקר כלפי פנים ולא כלפי חוץ, ומכח עיונם בתורה הם גם עיני העדה, חכמי העדה שעבודת חכמי הדור להשגיח בטובתם של הדור. 'אוי לו לדור שאתה פרנסו' כמו שאמר רבי יהושע לרבן גמליאל כשראהו פחמי בביתו, כלומר, שאינו יודע בצורתן של תלמידי חכמים. אז דרכי החכמים לעיין ולהשגיח בטובתם של אנשי הדור שמכח עיונם בתורה הם מעיינים בבחינת 'עיני ה'" בבחינת השגחת ה', זה כוחם של החכמים.

מכל מקום, שורש העיון בדברי תורה הוא ההיפך הגמור ממצאיאות הגולם, המדרגה התחתונה של חכמה - מה שקיבל מרבו. ולמעלה מכך מדרגת הברק ומעליה מדרגת הראיה. במדרגת הראיה ישנו מה שהאדם רואה ועל מנת לראות ברור אז הוא מעיין ומתבונן לראות ברור את מה שהוא רואה - זה

תמצא', שמכח גלגול האותיות הבלתי מובנות נמשך שפע לגלגול האותיות המובנות, ומכח כך נמשך לו שפע בהבנת אותן האותיות - זה 'החכמה מאין תמצא'.

עד כאן הסברנו בקצרה ממש את כל ארבע המדרגות. פתחנו בשלוש שהן עצם ג' מדרגות החכמה והמשכנו למדרגה הרביעית שהיא שורש החכמה - אלו הן ארבעת המדרגות של מדרגת החכמה.

נחדד, ישנן אותיות שכאשר מצרפין אותן, אין משמעות לצירוף, אלה אותיות שצירופן שייך לגולגולת עצמה, זה אין - זה בלתי מושג. ישנם צירופים שמכוחם אדם מצרף את הדברים ונשפע לו שפע להשכיל ולהבין את מהות הצירוף, זה נקרא 'חכמה מאין תמצא', ואם כן, נחזור על סדר המדרגות מלעילא לתתא:

'חכמה מאין תמצא' האין עצמו הוא לגלול האותיות שאין להן הבנה, לאחר מכן גלגול אותיות ששייך בהן הבנה ואז האדם מגיע למדרגה של 'חכמה מאין

מדרגות

'עיני ה' בבחינת השגחת ה'

ד- למעלה מכך מדרגת 'החכמה מאין תמצא', ובלשון אחרת כמו שהוסבר, מדרגת המוח של החכמה ששורשו בגולגולת - זה שורש ההשגה שמגיעה מגלגולי אותיות הבלתי מושגים, נמשכת לגלגולי אותיות המושגים ומכך כך נמשך שפע של חכמה להשכיל ולהבין את הצירופים הידועים ומושכלים בהבנה של אורך רוחב ועומק - זו המדרגה הרביעית של מדרגת החכמה. אלו הן הארבע מדרגות שהוזכרו במדרגת החכמה ששורשה במוח שנקרא 'חכמה'.

א- מדרגה הראשונה-התחתונה בבחינת מוחין דקטנות זהו גולם - חכמה, מה שקיבל מרבו

ב- מדרגה השניה שהיא מעין יניקה - טיפה הנמשכת, כברק הפותח לאדם פתח להבין את תחילתו של דבר בבחינת 'חכמה את פתח לו' 'פיה פתחה בחכמה'

ג- מדרגה שלישית היא חכמה בבחינת ראייה 'רואה אני את דברי אדמון וכד', מדרגת הראייה שהוא רואה את הדברים, ולא רק את שנראה לעין ועומד לפניו, אלא הוא רואה גם את האחור כדוגמת גלגל שאי אפשר לראות את כל היקפו, אבל הוא רואה את האחור מכח 'איזהו חכם? הרואה את הנולד' שזה עומק

ג' הכוחות הנמצאים במדרגת החכמה

מְצַנֶּה, המוח מְצַנֶּה על הרגל לילך אז הרגל אינה שואלת שאלות 'חשבתני דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך' כמו שדורשים חז"ל לגבי דוד המלך - הרגל איננה מחשב, אלא זה הרגל דבר, כך בעומק כח המוח, כאשר הוא מְצַנֶּה אז הוא מְצַנֶּה מכח חכמה 'מה שקיבל' זה מה שיש באיברים שמקבלים במציאות החכמה מכח מוח החכמה דייקא.

אז עיקר כח החכמה שמתגלה בהתפשטות מתגלה או בזקן, מלשון זה קנה חכמה, לא כתוב זה קנה בינה, אלא זקן - זה קנה חכמה, כך אומרים חז"ל להדיא. על אף שבלשון זקן עצמו בגמרא נאמר 'קנה חכמה, קנה בינה' הן בלשון החכמה והן בלשון הבינה נאמר לשון של קנין, אבל חז"ל מגדירים את החכמה נוטריקון זה 'קנה חכמה' - זה אופן אחד של התפשטות החכמה. אופן שני של התפשטות החכמה שהוזכר הוא מכח ראיית העיניים - עיני העדה, חכמי העדה ואופן נוסף של התפשטות מוח החכמה הוא כח שהאדם מְצַנֶּה על איבריו מה לעשות כמלך במדינה, שזה בבחינת 'קיבל מרבו' מקבל את הדברים כמות שהם.

כפי שהוזכר, בכללות ממש, יש את עצם המוח עצמו ויש את ההתפשטות מן המוח, דיברנו בארוכה לעיל שישנם אופנים של התפשטות מהמוח שהם אופני השערות שהם בכללות נחלקים לשני חלקים - חלק העליון הן השערות הבוקעות ועולות דרך הגולגולת ויוצאות לחוץ. החלק התחתון יותר הוא של השערות הבוקעות ויוצאות זו מדרגת הזקן - זה קנה חכמה.

מעבר לכך ישנו כח נוסף שנמצא במוח שהוא ההתפשטות של החושים היוצאים מן המוח ומסודרים בלשון חז"ל רשר"ד: ראייה, שמיעה, ריח, דיבור. זה מתגלה בגולגולת כשתי עיניים, שתי אזניים, שני נקבי חוטם ופה. ישנו כח נוסף בכללות שמתגלה במוח שהוא כבר מתחבר לחלקי התנועה שבאדם והוא כח המְצַנֶּה כמו שמבואר בשבעים כוחות (שהזכיר הגר"א בפירושו לספר ישעיה) שהמוח הוא בעצם כמלך במדינה שמפקד ומְצַנֶּה על בני המדינה - כך המוח מְצַנֶּה על כל איברי הגוף כיצד לפעול וכדומה. זה בכללות ממש ג' הכוחות הנמצאים במדרגת החכמה.

כח הציווי שמצווים, זה ברור - זה כח החכמה 'מה שקיבל מרבו' - הוא

אופני התפשטות החכמה

מדרגות פרטיות המגלות חכמה בכמה אופנים נוספים), היכן היא מתגלה בקומת גופו של האדם.

עד עכשיו הסברנו את ד' המדרגות של החכמה עצמה, ועתה נעסוק בעיקר התפשטותה (ולא כל התפשטותה מאחר וישנן

אופן התפשטות ראשון - שערות

הוא היה דורש תילי תילים של הלכות, רק לבסוף הוא מחזיר את זה חזרה למה שקיבל מרבו 'משה קיבל תורה מסיני' אבל עיקר שערות הראש שמתגלות לחוץ אינן במדרגה של החכמה, הן שייכות בעיקר לחלקי הבינה וגם לחלקי הדעת.

עיקר הגילוי של השערות היוצאות ממדרגת המוח של החכמה הן שערות הפנים בבחינת זקן - זה קנה חכמה - שם עיקר גילוי מדרגת המוח של החכמה. ואם כן, עומק מהות מציאות שערות הדיקנא קדישא שמתגלים בפניו של האדם, בכללות ממש כח החכמה כלשון הפסוק 'חכמת אדם תאיר פניו' - היא יוצרת לו מציאות של הארה, כלומר, החכמה עצמה יש בה מציאות של אור, באיזו מדרגה של חכמה ישנה מציאות של אור? חוזרים לג' המדרגות שהוזכרו - המדרגה התחתונה היא 'גולם' אינה מדרגה של אור. המדרגה

האופן הראשון בה מתגלה החכמה באדם זה בשערות, שערות נקראות בלשון רבותינו בכללות כח מקיף באדם, כלומר, זה לא חוש שנמצא תוך האדם כדוגמת ראייה שמיעה ריח ודיבור, הבוקע ויוצא לחוץ כחוש, אלא אלו שערות המקיפות את האדם. מצד הפנים מקיף הזקן, מצד האחור מקיפות שערות ראשו של האדם היורדות לאחוריו.

עכשיו אנחנו מתייחסים בפרטות לכח החכמה

מכח השערות היוצאות לחוץ כפי שהוזכר בפעמים הקודמות בהרחבה - כח החכמה היוצא מדין השערות מבחינת שלמות ההארה הוא תילי תילים של הלכות, כרב עקיבא שהיה דורש תילי תילים של הלכות, עד שלבסוף שאלו אותו מנין לך? אמר להם הלכה למשה מסיני (מנחות כט ב) אבל עצם הדרשה שלו לא היתה דרשה של חכמה.

פניו, להבין עמוק, יש חכמה שקיבל מרבו - זו המרגה התחתונה של גולם כדברי חז"ל שכאשר האדם לומד דברי תורה אצל רבו, זה צריך להיות באופן של 'והיו עיניך רואות את מוריך' וכמו שדורש הגמרא 'חזיתיה לרבי מאיר מאוחריה, ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדדנא טפי' (עירובין יג ב), כלומר ראהו מאחור ואילו חזה בו מפניו היה חכם יותר, כלומר - יש מה שאדם מקבל מרבו את דברי החכמה עצמם, אופן זה הוא מדרגה של מוחין דקטנות של גולם, ולכן רואה רק את אחוריו.

האמצעית שהיא 'ברק' היא עדיין איננה אור, זה כמו ניצוץ אך עדיין לא אור. המדרגה העליונה שהזכרה שנקראת 'מוחין דגדלות' הגמורים - שם החכמה היא במדרגה של אור - ראייה - כל שורש של המילה אור-ראה זה אותו שורש של האר. והרי שמדרגת החכמה שעליה נאמר לשון הפסוק 'חכמת אדם תאיר פניו' זה נאמר על מדרגה עליונה של החכמה, רק מי שזוכה למדרגה העליונה של החכמה (השלישית מבין ארבע המדרגות) בבחינת ראייה, על אדם במדרגה זו נאמר 'חכמת אדם תאיר

אופן התפשטות שני - ראשי פרקים

שקיבל מרבו' נמצאות בה גופא שלוש המדרגות:

המדרגה התחתונה כפשוטו 'מה שקיבל מרבו'

המדרגה השניה היא בבחינת ברק - ניצוץ - יניקה. בבחינה של 'חכם ומבין מדעתו' שמוסרים לו ראשי פרקים שזו פתיחה.

המדרגה השניה שהוא מקבל מרבו היא בבחינת פתח לפתוח, זה נקרא 'מלמד ראשי פרקים', מכאן ואילך - חכם ומבין מדעתו. אז כל מה שלימדו אותו זה רק ראשי פרקים - זאת המדרגה השניה.

המדרגה השלישית היא 'והיו עיניך רואות את מוריך' אז הוא מקבל מהרב את מדרגת האור.

אלה הן שלוש המדרגות של החכמה שהזכרנו בגוף המדרגה של מה שהוא מקבל מרבו, בפשטות הזכרנו בהתחלה שמדרגת 'מה שקיבל מרבו' שייכת לחכמה התחתונה שהיא גולם. עכשיו אנחנו חוזרים ופותחים - מדרגת 'מה

אופן התפשטות שלישי - הסבות פנים

לתלמיד במדרגה העליונה של חכמה. בלשון חז"ל מתואר הרב בצורתו העליונה כ'זקן ויושב בישיבה', אפשר לפרש כפשוטו שהיושב זה מדין שדרך התלמידים היתה לעמוד ודרך הרב לישוב, אך מהו לשון זקן? זקן משמעו שמה שמקבל התלמיד מרבו הוא בבחינת 'זה קנה חכמה'. איזו מדרגה של 'קנה חכמה'? לא רק 'קיבל מרבו' כפשוטו ולא רק באופן של ראשי פרקים אלא הוא היה מלמד מכח מדרגת הארת הפנים, ומהו עיקר מדרגת הארת הפנים? זהו הדרת פנים שהוא זקן - שם עיקר מדרגת הארת הפנים.

המדרגה השלישית העליונה שהוא מקבל מרבו - והיו עיניך רואות את מוריך - הוא רואה את פני רבו, 'אם ראית תלמיד שתלמודו אינו עולה בידו, מחמת שרבו אינו מסביר לו פנים' אמר לו הקב"ה למשה הסבר להם פנים' וכן על זה הדרך בשלשונות חז"ל, כלומר, הסברת פנים - הוא מקבל מהרב את מדרגת האור. השורש הגמור נאמר על משה רבינו ש'קרן אור פניו'.

שלוש המדרגות הללו עד למדרגה העליונה נכללות במדרגת 'חכמת אדם תאיר פניו', וכשמאירה החכמה בפניו, אז מתגלה אצלו השפע שהוא משפיע

מדרגת הדרת פנים מתגלה בזקן

העליונה של הארת הפנים שמתגלה לחוץ מתגלה בדיקנא קדישא, ואם כן, לקבל את אותה ההארה מרבו זה כשרבו מאיר לו פנים - זו נקראת מדרגה של 'זקן ויושב בישיבה' של קבלת מדרגת החכמה מרבו.

חכמת אדם תאיר פניו - עיקר המדרגה של הארת הפנים היא מדרגה של הזקן, הגמרא הרי אומרת ברבי יוחנן 'מעין שופריה דיעקב אבינו, שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון ואילו ר' יוחנן לא קא חשיב ליה שאני ר' יוחנן דהדרת פנים לא הויא ליה' (בבא מציעה פ"ד) - אז חסר בהארה של הפנים.

עיקר הארת הפנים מתגלה במדרגת הדיקנא קדישא - הדרת פנים, המדרגה

מדרגה עליונה - דבקות בטרם התפשטות

ואני אשמע', וזו המדרגה העליונה של קבלה מרבו.

בלשון פשוטה, כאשר רבו פותח את פיו הוא כבר מבין מיד את כל דבריו - זה נקרא 'עוד הם מדברים ואני אשמע', לא צריך להסביר את הדברים, ברגע שרבו פתח את פיו אז הוא מקבל את ראשי הפרקים ובנוסף לכך גם את הארת הפנים שגנוזה שם, ועל ידי כן זה 'עוד הם מדברים ואני אשמע', וזו המדרגה העליונה ושלמות ההארה של קבלת דברי התורה במדרגת חכמה - הארת פנים של רבו. מה שמתגלה למטה כחכמה תתאה 'חכמה - מה שקיבל מרבו' כפשוטו, למעלה הוא מקבל תורה מעצם הארת הפנים של רבו, ובעומק הדק מחמת ששורש החכמה הוא אור, וכשהוא מקבל את ההארה מפני רבו אז הוא משיג את החכמה מדין האור שברבו - זה גופא שורש החכמה ומשם הוא משיגו.

בלשון פשוטה של הנפש כוונת הדבר, כמו שנאמר 'טרם יקראו אני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע' (ישעיהו ס"ה, כ"ד) - מעין אותו דבר. אז מי שנמצא במדרגה העליונה יותר של 'טרם יקראו ואני אענה' הוא דבק ב'מאין תמצא' - זה עוד לפני שהדבר קיים. אבל 'עוד הם מדברים ואני אשמע' כדרך אדם ששומע דבר ואינו מבינו מיד על בוריו, כדוגמת המדרגה התחתונה של חכמה 'חכם - מה שקיבל מרבו', 'בינה - מבין דבר מתוך דבר', ועל זה אומרים חז"ל 'אין אדם עומד על דעת רבו עד אחר ארבעים שנה' כנגד 'ארבעים לבינה' - זו המדרגה בה הוא מקבל את הדברים של הרב לאחר זמן. אבל 'עוד הם מדברים ואני אשמע' שזאת מדרגת חכמת האוזניים (כאופן אחד בדברי חז"ל), לא רק מדין 'לב מבין אוזן שומעת', אלא מדין החכמה שבאזניים. מצד כך הוא אינו מקבל את ההארה של הארת פני הרב לאחר זמן, אלא הוא משכיל ובמין את הדבר בבחינת 'עוד הם מדברים

גילוי החכמה במדרגת העיניים

המדרגה הזו היא מדרגה בבחינת עיניים של ראייה כפשוטו, ישנו כח בעיניים שמתגלה שהוא בבחינת 'מציץ

האופן הנוסף כמו שהוזכר של התגלות החכמה באדם זה מכח ראיית העיניים, בבחינת 'עיני העדה - חכמי העדה'.

לתוקף חמה בצהריים, אבל כל יום ויום כשלעצמו הוא רק ניצוץ. כשנאמר 'ארץ אשר וגו' עיני ה' אלוקיך בה מרשית שנה ועד אחרית שנה' - כל שס"ה הימים, כלומר, כל הניצוצות מקבלים את עומק מדרגת ההארה.

בעיניים ישנה מדרגה עליונה ומדרגה תחתונה. כאשר מתגלה מדרגת הארת העיניים במדרגה העליונה, אז כל הניצוצות יונקים ממקור האור, אפילו כשזה יורד למטה לניצוצות, אבל זה יונק ממדרגת האור. במדרגה התחתונה של העיניים הראיה היא בבחינת 'מציץ מן החרכים'.

מן החרכים', כלומר, אלו רק ניצוצות, מלשון מציץ - ניצוץ. זו איננה הארה שלמה אלא במדרגת ניצוצות.

כאשר הניצוץ הוא ניצוץ שלם, כלומר, מתגלה הארה מהתפשטות הניצוצות - זו מדרגת 'ארץ אשר וגו' עיני ה' אלוקיך בה מרשית שנה ועד אחרית שנה' (דברים י"א, י"ב), אבל בשנה כשלעצמה כל יום הוא יום לעצמו ולכן כל יום ויום תחילתו בנץ כי הוא חלק מכללות ההארה של כל השס"ה ימים של החמה, אז כל יום ויום לעצמו הוא בבחינת נץ, בבחינת התנוצצות, אלא שכלפי ההתנוצצות הזאת הוא מגיע

המדרגה העליונה של ראיית העיניים במדרגת חכמה

שמתגלה בעיניים שהוא מצרף את כל הפרטים, מה זה איש האשכולות? כמו שיש אשכול ענבים שבו יש ענבים רבים ונפרדים, והאשכול מצרף את כולם יחד - זו מדרגה של העיניים שמצד אחד הן יכולות להיות כמו עוד ענב ועוד ענב לעצמו - ניצוצות, פרטים. אבל מאידך בתפיסה העליונה של ראיית העיניים מתגלה הכח שמחבר את כולם ביחד - זה נקרא 'איש האשכולות' כשכל הענבים מחוברים יחד זה נקרא אשכולות מלשון כל, כללות הכל בבת אחת - זו המדרגה העליונה של העיניים במדרגת החכמה.

עכשיו להבין עמוק, לפי זה, מדרגת החכמה המתגלה בעיניים - כשהיא מתגלה במדרגה העליונה שבה שהיא חכמה בבחינת ראייה גמורה 'מרשית שנה ועד אחרית שנה' משורש האור העליון - כאן מתגלה בעצם מדרגת החכמה כלשון חז"ל 'איזהו חכם? ששואלים אותו בכל מקום', כלומר, הוא לא 'מציץ' כאן ו'מציץ' שם, יש לו את כל התורה כולה, המדרגה השלמה בבחינת 'איש האשכולות' (סוטה מז:): - איש שהכל בו, כלומר, זה עומק ההארה של מדרגה

דבר מדברי התורה שהוא רואה, הוא אינו רואה אך ורק את הדין שנאמר באותו מקום, אלא הוא רואה איך אותה ההלכה מתגלה בכל התורה כולה - זה נקרא 'איש שהכל בו', בכל פרט הוא רואה את הכל, כלשון חז"ל הידוע 'דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כולו', זו המדרגה העליונה של ראיית העיניים במדרגת חכמה.

ראיית הנלל בפרטים

כל יום ויום והיחס שלו לכל הימים כולם, בבחינת 'ואברהם זקן בא בימים', איך הכל מצטרף ביחד למקשה אחת ואז איך כל יום משפיע על כל הימים - יחסי גומלין שיש בין כל יום ויום לשאר הימים כולם. כשזה מתגלה בשורש בבחינת 'עיני העדה חכמי העדה' כח הראיה, אז מתגלה מדרגת החכמה שהיא מדרגה של כולם בחכמה עשית, אז הוא רואה את הכללות שמתגלה בכל פרט פרט - איך כל פרט מתגלה בכל המציאות הכללית - זו המדרגה העליונה של הראיה שזו מדרגת האור שמתגלה בעינים. מה שאין כן במדרגת הניצוצות שבעינים, שם אדם רואה רק בבחינת 'מציץ מן החרכים'.

המדרגה התחתונה יותר של הראיה

להבין עמוק, כאשר האדם לומד בדברי תורה במקום אחד, אז ישנה תפיסה שדברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, אז הוא צריך לקבץ ניצוצות ממקום למקום. אבל התפיסה הפנימית של העיניים שהיא כח הקיבוץ של איש האשכולות שהכל בו. אז כפשוטו כדברי חז"ל שהזכרנו 'שואלים אותו בכל מקום' - זו ההתגלות של זה לחוץ. אבל התפיסה הפנימית כל

חכמה היא כללות הכל 'כולם בחכמה עשית', אז במדרגת העיניים העליונה, כאשר הוא רואה דבר בדברי תורה, הוא רואה איך הדבר הזה מתגלה בכל התורה כולה. זה העומק הפנימי של דברי התורה. כל דבר ודבר שנאמר בדברי התורה, כמובן שכאן מקומו ושורשו, אבל לראות מתוך הדבר הזה איפה היסוד הזה, איפה הדין הזה, איפה התפיסה הזאת, הגילוי שמתגלה כאן - הוא מתגלה בכל התורה כולה - זה נקרא איש האשכולות, איש שהכל בו - זו מדרגת ראיית העיניים כמו שהוזכר. בעומק, זאת ההגדרה של השגחה, ההשגחה שמשגיחה מראשית השנה ועד אחריתה כמו שהוזכר, ברור לכל בר דעת שאינה משגיחה ביום ראשון וביום שני וכן הלאה, אלא היא משגיחה

של 'חכם - מה שקיבל מרבו', זאת אותה מדרגה התחתונה של גולם.

זאת הגדרה של עד, עד שבא להעיד על מה שהוא ראה, הוא מספר את גופא דעובדא היכי הווה - זה מאותה מדרגה

סיכום מדרגות התפשטות החכמה

האשכולות שהכל בו', 'עיני העדה חכמי העדה', השגחה 'מרשית שנה ועד אחרית שנה' איך כל פרט מתגלה בכל התורה כולה, שזו ההסתכלות השלמה שאת זה הוא מקבל מרבו.

החלק השני של הראיה זה מה שהוא 'מציץ מן החרקים' בבחינת ניצוצות, שם הוא רואה כל פרט ופרט בכח העיון של דברי התורה.

החלק השלישי הוא בבחינת עדים שמביאים את הדבר לבית דין 'גופא דעובדא היכי הווה' - זה בבחינת גולם בלבד.

אלו הן שלוש המדרגות של החכמה שמתגלה בראיה כפי שהוזכר לעיל.

נחזור שוב על מה שהזכרנו, ג' מדרגות המוחין שבזקן:

א- במדרגה התחתונה 'קיבל מרבו' כפשוטו, לאחר מכן 'מבין דבר מתוך דבר'.

ב- המדרגה העליונה שהוא קיבל מרבו זה ראשי פרקים.

ג- המדרגה השלישית מה שקיבל מרבו זה את עצם הארת פניו.

אם כן, אלו שלוש המדרגות במדרגת הזקן - זה קנה חכמה - הדרת פנים. והחלק השני שמתגלה מן החכמה שבמוח הוא כח הראיה שבו ישנן שלוש מדרגות אותן הזכרנו:

המדרגה העליונה זה כח 'איש

התפשטות החכמה בגוף

כל אחד מהאיברים לעשות דבר והאיבר עושה, מונחים כאן שלושה אופנים מכח מה האיבר מקיים את ציווי החכמה שהמוח ציווה.

החלק השלישי הוא מדרגת המוח שמצווה לשאר כל אברי הגוף כולו, כבר הוזכר שזה מכח מדרגת החכמה. בזה גופא עצמו נגלים שלושת החלקים שהזכרנו עכשיו. כאשר המוח מצווה על

יחס בין חכמה לגוף

אז התורה היא כולה חכמה אז כשיש ציווי בתורה - זאת החכמה שמחייבת, כמו שמוח החכמה מצווה על האיברים אז האדם עושה - זה עומק השורש של החיוב שמונח בדברי התורה שבמדרגת של חכמה, כמובן, אצל רוב בני האדם זה לא נמצא בגילוי אבל בשורש התפיסה הפנימית מה שמחייב זה לא רק מדים המצווה שהוא הבורא, ודאי שזה אמת ברור ופשוט, אבל יש כאן כח נוסף שורשי. פעמים רבות נאמר בלשונות חז"ל 'התורה אמרה', כבר העירו למה כתבו 'התורה אמרה'? היה עליהם לומר 'הקב"ה אמר בתורתו'. התורה אמרה, כלומר, שמונח בכח החכמה שהוא מצווה כמו שהמוח מצווה על האיברים ואם אינו בעל מום אז הוא מקיים את מה שהמח ציוה, כך אדם שנמצא במדרגת רמ"ח איברים ושס"ה גידים כראוי אז הוא מקיים את מה שהחכמה אמרה שזה התורה.

כאשר הקב"ה ציווה בתורתו, אנו מצווים לעשות את ציווי עלינו, זאת הרי הגדרה של מצווה - יש מְצַוֶּה ויש מְצַוֶּה ויש מה שהוא ציווה זה נקרא מְצַוֶּה - אלה כל תרי"ג המצוות.

המְצַוֶּה זה הוא יתברך שמו. המְצַוֶּה זה אנחנו בני ישראל וברחבות יותר ז' מצוות בני נח לכל העולם כולו. והמְצַוֶּה זה הדבר שהמְצַוֶּה ציווה עלינו לעשות, שאנו המְצַוֶּים על המְצַוֶּה. להבין עכשיו עמוק, מה מחייב את האדם כאשר כתוב בדברי תורה שאדם צריך לעשות כך וכך - כל רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה. מה מחייב את האדם לקיים את מה שכתוב בדברי התורה? בהגדרה הכוללת ממש - אנו עבדי ה' וזה גופא מה שאנו מחוייבים לעשות את רצונו, בודאי שזה אמת, אך עכשיו אנו עוסקים בפרטות לסוגיא דידן מכח מוח החכמה, להבין עכשיו ברור. כמו ששאר האיברים מצייתים להוראת המת, ואם אינם מצייתים פירוש הדבר שהוא בעל מום, אם המוח מצווה לעשות דבר בידיו, ברגליו או שאר איברים והוא אינו עושה, בגדרי רפואה - זו הוראה שהוא בעל מום. כך גם בעומק שהתורה שהיא חכמה של כל הבריאה כולה, 'נובלות חכמה של מעלה תורה' (ב"ר מד, יז)

מדוגה עליונה - נח מחייב

החכמה, זאת המדרגה ש'אין אדם חוטא אלא אם נכנסה בו רוח שטות' אז הוא לא מקיים את ציווי המוח, אבל אם הוא נמצא במדרגה של חכמה אז הוא מחוייב למציאות החכמה. אם אינו מחוייב למציאות החכמה פירושו שהוא בעל מום ובלשון פנימית יותר 'נכנסה בו רוח שטות', והשורש של זה, כמו גולגולת שהדבר מתגלגלת מאליו - מוח החכמה שיונק מהגולגולת ומכריח את הציווי להתקיים, הדבר עומד ומתגלגל מאליו.

ואם כן, בתפיסה העליונה של מדרגה של חכמה שמתגלה במדרגה שהיא מצווה על האיברים - זוהי המדרגה שהזכרנו עכשיו שהיא במדרגה שהחכמה היא כח מחייב, היא כח מחייב שמכוחו האדם עושה את מה שהוא עושה, בלי שום צד של פקפוק והוה אַמְיָנָה לא לעשות את הדבר, אלא החכמה היא בעצם מציאות של מחייב. זה העומק שהחכמה יונקת מהגולגולת, דבר שמתגלגל הוא מתגלגל מאליו. גם כח המצוה שבחכמה מכריח את השלב הבא שיגיע, רק אם האדם נפל ממדרגת

מדוגה אמצעית - נגד ניצוצות

של זה הוא כלי המעשה גומרים, אבל זה נמצא במהלכי הבחירה, ועיקר מקום הדבר של עין רואה, לב חומד וכלי המעשה גומרים זה ביחס לאות ברית קודש שמתחיל במקום טבורו של האדם. לכן בעשרה קדושות דרב שלא הוריד ידו למטה מטבורו שזה שורש תחילת אות ברית קודש כך מבואר בהרחבה בדברי רבותינו. ראשי התיבות של הטבור כפי שהוזכר בדברי רבותינו: טוב, בינוני ורע. מין - טוב. שמאל - רע. בינוני - כפשוטו. זה כח הראיה, הרי טבור מלשון טבריה ע"ש שיושבת

המדרגה האמצעית שמתגלה בכח המצווה שנמצא במוח החכמה, שמקביל למדרגה של ניצוצות כמו שהוזכר קודם לכן, במדרגה של פתח של הדבר, כמו שכאשר ישנו ניצוץ אז האדם יכול לראות את הפתח, הוא נכנס בפתח אבל עדיין יש ספיקות איך לילך מכאן ואילך, כאן מונח בעצם העומק שבעיניים שיש ימין, שמאל ואמצע - זה עומק שורש הבחירה. לכן עיקר הבחירה נמצאת בעיניים, כלשון חז"ל הידוע 'עין רואה, לב חומד, כלי המעשה גומרים', כלומר, ביחס לַמְצוּוֹה שבמוח העין רואה והסוף

על לב בני האדם, מה עומד על לב בני האדם? רק התנוצצויות. 'רואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין' ואם רואה סוטה בקלקולה ואינו מזיר עצמו מן היין? הרי הוא רואה, כלומר, שהראייה שלו היא רק התנוצצות ולא יותר מזה, כי אם הוא באמת היה רואה אז היה מחוייב להזיר את עצמו מן היין, האי רואים שישנם בני אדם שרואים ואינם מחוייבים - ביאור הדבר שהראייה שלהם היא לא במדרגה של ראייה אור אלא במדרגה של ניצוצות, וכזה יורד לתתא בכח המצווה למעשה שזה החלק השלישי שבו אנחנו עוסקים עכשיו, אז האדם רואה דבר בעיני החכמה שלו, אך זה אינו יורד למטה באופן שהמוח מצווה והוא עושה, אלא זה הופך להיות מעין המדרגה של ניצוצות, חלקים בלבד ואז מונח בו עומק של תפיסת הבחירה בין זה לבין זה לבין זה.

בטבורו של ארץ ישראל או מלשון שטובה ראייתו, מצד כך כח הראייה מתגלה בכל טבור של כל אדם, הגמרא דורשת את זה על מקום - טבריה, טובה ראייתו, וכל טבור של כל אדם - עד שם מתפשט מקום הראייה בפנים מסויימים, ושם מתחיל מקום הבחירה.

זה כח החכמה שכנגדו עומדת מציאות של שטות, מקום של בחירה, עין טובה, עין רואה, עין בינונית שנאמר בתרומה, או בהקבלה לכל - צָבֵר - צדיקים, בינוניים ורשעים - זה כח שמתגלה מכח החכמה שבראייה שכנגד החכמה יש מלתא דשטותא וכאן מונח בעצם בעומק כח הבחירה, כח הבחירה בעצם מפרק את הדבר לחלקים - זה נקרא תפיסת ניצוצות. הוא מחלק אותו לחלקים. 'אילו היתה הידיעה עומדת על לב בני אדם לא היו חוטאים לעולם' (דרך עץ החיים לרמח"ל), אז מדוע האדם חוטא? כי הידיעה לא עומדת

מדרגה תחתונה - כנגד גולם

שהשמיים הם גוון אחד בלבד, מציאות חלקה. אך כידוע עד מאוד, זה מחמת שאינו רואה את הדברים מקרוב אלא מרחוק אז אינו רואה את הדברים בבירור, אז נראה לו הכל כמהלך אחד, זה עומק המדרגה התחתונה של גולם.

המדרגה התחתונה של החכמה ששייכת למדרגת כח המְצוּה:

חלק גדול מאוד משורש הקטנות של בני האדם, שבני אדם רואים דברים בכללותם ולא רואים אותם בפרטותם.

כאדם המסתכל למעלה, אז נראה לו

את כל הדברים כחלקים ופשוטחם ואינו רואה ממה הם מורכבים, 'כסומא ההולך על שפת הנהר שקרובה רעתו מהצללתו' (מסילת ישרים) - זו המדרגה התחתונה של הקטנות שמתגלה בכח המצוה שבה רואה האדם את הדברים כחלקים. בעומק זה היפך מ'כולם בחכמה עשית'. 'כולם בחכמה עשית' זה מי שיש לו כח לתפוס את כל הכללות בבת אחת. שוטה זה מי שרואה את הדבר שט על פני המים ורואה את הכל ככללות פשוטה וחלקה. בעומק זה השורש של יניקת המוח של החכמה מן הגולגולת על גבי המים, זה בחינת גל וגל - גולגולת - הוא שט על פני המים, כמבואר במסכת יבמות על אותו אדם שנאבד ולאחר שהגיע שאלו אותו כיצד הגיע, תשובתו היתה שנתגלגל מגל לגל עד שהביא אותו ליבשה, כלומר, זו המדרגה התחתונה של החכמה שהיא מתגלגלת מעניין לעניין והיא לא רואה כלל שיש מציאות של פרטות של הדבר אלא היא רואה רק כללות שלימה. ממילא, כשיש כללות לא שייך שתהיה מציאות של מצווה, כי הדבר מתגלגל איך שהוא מתגלגל - זו הרוח שטות הגמורה, עד העומק שזה נקרא 'שוטה' שפטור מכל התורה כולה, כלומר, הוא ההיפך של החכמה, יש מי שיש בו חכמה, רק נכנסה בו רוח שטות, זה במהלכי הבחירה.

גולם זה מי שרואה דבר בקטנות, הוא רואה כלל ואינו רואה את פרטיו וכשהוא רואה רק כלל ואינו רואה את הפרטים הגנוזים באותו הדבר, אז כאשר יש כח של מצוה שבחכמה שמצוה על האיברים לעשות כך ולעשות כך, על מנת שזה יוכל לירד למטה, הכח של הזקן מגיע עד לטבור כדברי רבותינו, כח העיניים - עד הטבור הוא עדיין חלק מהזקן, אך כשהוא יורד מהטבור ולמטה, זה הופך להיות בחירה - טוב, בינוני ורע. במדרגת הזקן זו מדרגה של חכמה 'זה קנה חכמה', ואם יש חכמה אז אין רוח שטות, אז לא שייכת מציאות של חטא. במדרגת העיניים שיורדות מהטבור ולמטה, היכן שנגמר מקום הזקן - שם מתחילה הבחירה - טוב, בינוני ורע, אבל הוא רואה שיש פרטיות לדבר, רק שהוא נמצא במקום של בחירה. אבל מי שלא רואה פרטות לדבר אז זה קרוב למדרגת שוטה. הגדרת שוטה שהוא תמיד שט על פני המים. מה זה שט על פני המים? הוא רואה את הדברים כמו שהם חלקים. ישנה את המדרגה העליונה של 'יעקב איש חלק' אבל בתפיסה התחתונה של הדבר מתגלה שכולו שט על פני המים - זה שוטה, הוא לא רואה שיש כאן צדדים, הוא לא רואה אפשרויות. אז גם כאשר המוח מצווה לעשות דבר מסויים, השטות שבו, שוטה, הוא שט על פני המים והוא רואה

השטחיות, הוא רואה רק את השטח ולא את רואה את חלוקת הדברים. באופן הזה האדם מופקע לגמרי ממדרגת החכמה.

השתדלנו בקצרה ממש להעמיד את שורש מקור החכמה בארבע מדרגותיו - בשלוש ובשורש של ה'מאין תמצא', ואת שלושת האופנים מלבד מה שהחכמה מתגלה מדין חכמה כשלעצמה בפנימיותה אופן שלוש ההתפשטויות שלה בזקן, בעיניים ובכח המְצִיָּה שבו, ושלושת החלקים שמתגלים בכל אחד משלושת החלקים הללו.

אלו הם בתמצית בקצרה ממש גדרי מציאות החכמה.

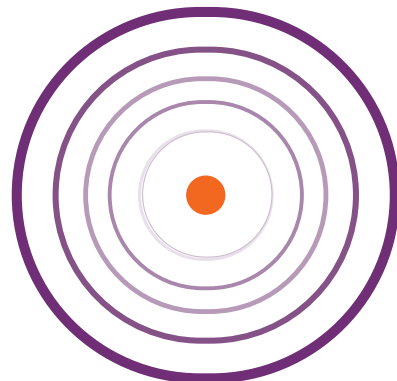
במהלכי הזקן שזה 'זה קנה חכמה' - אין שטות, זה עד הטבור, שם הכל במדרגה של ראש, כולו חכמה.

מן הטבור ולמטה מתחיל להתגלות כח הראיה 'טובה ראייתו', עד שם היא טובה אבל מכאן ואילך מתחיל טוב, בינוני ורע - שם מתחילה מציאות הבחירה, אז הוא רואה חכמה, הוא גם רואה את הצד השני, זו ההבחנה שהוא חוטא אם נכנסה בו רוח שטות ונסתלקה החכמה. אבל ישנה חכמה ויש שטות והוא נמצא במקום של בחירה.

למטה ממדרגת החכמה בכח התחתון יותר, בכח המְצִיָּה כמו שהוזכר, מתגלה המהלך שהוא רואה רק כח של כללות, שט על פני המים, מגל לגל - ממקום הגולגולת - זו ההפקעה הגמורה, זו

צורת אדם

יום שני
"ג טבת תשפ"ד
25/12/2023 20:30
רח' הרב בלוי 33
ירושלים

ספרי מורנו הרב שליט"א

סדרת בלבבי משכן אבנה

בלבבי משכן אבנה - ט' חלקים

בלבבי משכן אבנה על מועדי השנה (ב' כרכים)

בלבבי משכן אבנה על התורה - תשס"ו (ב' כרכים)

אָזל

סדרת "דע את"

דע את עצמך - הכרת הנפש

דע את נפשך - בנין כוחות הנפש

דע את הרגשותיך - עולם ההרגשה

דע את מחשבותיך - עולם המחשבה

דע את דמיוןך - עולם הדמיון

דע את נשמתך - גילוי הנשמה

דע את הויתך - גילוי הוית הנפש

דע את מנוחתך - מנוחת הנפש

דע את גאולתך - גאולת הנפש הפרטית

דע את ביתך - בנין הבית היהודי

דע את ילדיך - חינוך ילדים

דע את תורתך - דרכי לימוד חדש

סדרת ארבעת היסודות

דע את מידותיך - מהות המידות - יסוד העכר אָזל

הכרה עצמית והעצמת הנפש

ארבעת היסודות - יסוד העכר - תיקון כח הריכוז

ארבעת היסודות - יסוד המים - תיקון כח התאוה

ארבעת היסודות - יסוד האש - תיקון כח הכנס

פירוש 'בלבבי משכן אבנה' על הספה"ק

מסילת ישרים (ג' כרכים)

דרך ה' - חלק א' אָזל

נפש החיים שער ד'

בעל שם טוב על התורה עם ספר 'להב אש'

ספרים וקונטרסים נוספים

ספר קול דממה דקה אָזל

בלבבי משכן אבנה - הכנה לשבת קודש אָזל

שאלות ותשובות - שאל לבי תשע"ח-תשע"ט

קונטרס וחי לעולם

תורת הרמז - על סדר הפרשיות אָזל

ספר ההתבודדות עם פירוש על המספיק לעובדי

ה' -

פרק ההתבודדות

ספר עולם ברור

שער הנו"ן חדש

פנימיות התורה

פירוש בלבבי משכן אבנה על פתחי שערים אָזל

פירוש בלבבי משכן אבנה על עץ חיים אָזל

פירוש בלבבי משכן אבנה על רחובות הנהר אָזל

פירוש בלבבי משכן אבנה על קל"ח פתחי חכמה אָזל

ספרים מתורגמים

Building A Sanctuary In The Heart, Vol. 1-2

Getting To Know Your Self

Getting To Know Your Soul

Getting To Know Your Feelings

Getting Ready For Your Redemption

Getting To Love Your People

Getting To Know Your Home

Bilvavi – On The Path (Mesilas Yesharim)

Bilvavi – On The Holy Days

Bilvavi – On The Parsha (Bereishis-Shemos)

Bilvavi – On The Parsha (Vayikra-Devarim)

Building Yourself – Gateway to Actualizing Your Potential

Gateways To Hashem For Today's Jewish Woman

Gateways to Revealing Hashem in Our Lives **NEW**